Lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle HE 175/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2027

Kanta-Hämeen hyvinvointialue kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto ja katsoo, että hyvinvointialueiden talousohjauksessa tulee vahvistaa koko maan menokehityksen tarkastelua. Aluekohtaisten alijäämien kattaminen on tärkeä tavoite, mutta sen saavuttaminen ei ole ratkaisevassa roolissa valtakunnallisen menokasvun hillinnässä. Ohjauksen tulisi tunnistaa sekä alueiden erilaiset lähtökohdat että niiden merkitys kansalliselle menokehitykselle ja turvata samalla asukkaiden tarpeenmukaiset palvelut. Alueiden ottaminen arviointimenettelyyn on perustunut vain arvioon niiden kyvystä kattaa alijäämät.

Alijäämä ja menokasvu on erotettava toisistaan. Lausunnon pohjana olevan esityksen skenaariossa alueiden vuosien 2023–2026 keskimääräisten kasvuvauhtien jatkuminen vuosina 2027–2036 kasvattaisi vuosittaisia menoja jakson loppuun mennessä lähes yhdeksän miljardia euroa. Kumulatiivinen lisämeno olisi noin 47 miljardia euroa vuoden 2026 menotasoon verrattuna. Tästä noin 44 prosenttia syntyisi alueilla, jotka ilmoittavat kattavansa alijäämänsä vuonna 2026 ja 80% ryhmässä alueilla jotka ovat saaneet tai todennäköisesti saavat lisäajan. Kyse on oletuksiin perustuvasta havainnollistavasta laskelmasta, ei ennusteesta. Se kuitenkin osoittaa, miksi kansallista menokasvua tulee tarkastella kaikkien alueiden osalta eikä pitää alijäämää keskeisenä tekijänä.

Väestökehitys muuttaa menojen alueellista jakautumista. Esityksen väestölaskelmissa Helsingin ja Uudenmaan osuus terveydenhuollon menoista kasvaa noin 27 prosentista 30 prosenttiin ja lasten, nuorten ja perheiden sosiaalipalvelujen menoista noin 32 prosentista 36 prosenttiin vuoteen 2040 mennessä. Laskelmat pitävät vuoden 2025 asukas- tai ikäryhmäkohtaiset kustannukset ennallaan ja kuvaavat siten vain väestöennusteen vaikutusta. Jos laskelmaan lisättäisiin arvio aluekohtaisista menokasvuista per asukas lähihistoriatiedon valossa, niin siirtymä olisi merkittävä.

Kasvavien alueiden kyky palvella suurempaa väestöä ilman kiinteiden kustannusten vastaavaa kasvua on keskeinen kansallisen menokasvun hillinnän mahdollisuus. Väestöään menettävillä alueilla kiinteiden kustannusten vähentäminen edellyttää usein hitaampia rakenteellisia muutoksia. Ohjauksen tulee huomioida tämä ero. Pelkkä aluejaon muuttaminen ei poista väestökehityksen vaikutuksia eikä varsinkaan muuta kansallista tilannetta. Tämä vuoksi olisi keskeistä löytää ohjaus- ja rahoitusmalliin elementtejä jotka huomioivat väestömuutoksen nopeuden.

Luotettava tietopohja on oikeudenmukaisen ohjauksen edellytys. Esitys nostaa esiin huolen diagnoositietojen ja AURA-talousraportoinnin vertailukelpoisuudesta. Rahoituksen perusteena olevien tietojen puutteet vaikeuttavat sekä palvelutarpeen arviointia että tuottavuuden vertailua. Yli- tai alijäämä ei yksin osoita alueen toiminnan tehokkuutta. Myöskään kansallinen keskimääräinen kustannus asukasta tai ikäryhmän jäsentä kohti ei sellaisenaan määritä perusteltua menotasoa tai toteuttamiskelpoista säästöä. Vertailussa tulee huomioida palvelutarve, olosuhteet sekä palvelujen saatavuus ja vaikuttavuus.

Kanta-Hämeen hyvinvointialue esittää, että valiokunta painottaa talousohjauksen kehittämisessä seuraavia asioita:

- Kansallisen menokasvun hillintää arvioidaan alueiden euromääräisen merkityksen ja realististen tuottavuusmahdollisuuksien perusteella.
- Rahoituksen ja kustannusvertailujen tietopohjan laatua parannetaan, ja vertailujen epävarmuudet tehdään näkyviksi.
- Alijäämien kattamisen aikataulut ja ohjaustoimet sovitetaan yhteen palvelujen turvaamisen sekä rakenteellisten uudistusten vaatiman ajan kanssa.

- Aluevaltuustoille varmistetaan riittävän ajoissa ennakoitava rahoitusnäkymä ja selkeät edellytykset lainmukaisen taloussuunnitelman laatimiseen. Painelaskelman julkaisun aikaistaminen on askel oikeaan suuntaan.

Talousohjauksen onnistumista tulee arvioida sen perusteella, miten se hillitsee koko maan menokasvua ja turvaa väestön tarpeenmukaiset palvelut pitkällä aikavälillä.

Asiakasmaksut

Talousarvioesitys käytännössä pakottaa alueet nostamaan asiakasmaksujaan, koska lisätuottoa vastaava summa leikataan niiden rahoituksesta. Alueiden talouden eriytyminen alkaa näkyä, sillä osalla alueita voi syntyä mahdollisuus olla nostamatta maksuja maksimaalista määrää. Maksutuottojen kertymä on erittäin todennäköisesti yliarvioitu esityksessä. Alueiden luottotappiot maksuista ovat kasvaneet jatkuvasti ja maksukaton piiriin tulee koko ajan enemmän asukkaita. **Keskeistä ja kriittistä olisi kuitenkin arvioida THL:n toimesta maksujen korotusten vaikutus asukkaiden palveluiden käyttöön.** Korotuksilla voi olla paitsi inhimillisiä vaikutuksia, myös kokonaiskuluja pidemmällä aikavälillä kasvattavia vaikutuksia kun hoitoon ei hakeuduta ajoissa.

Kanta-Hämeessä 8.10.2026

Olli Naukkarinen
hyvinvointialuejohtaja